

Ecologisch onderzoek

Revitalisering Landgoed Tongeren

gemeente Epe

In opdracht van BV Landgoed Tongeren
oktober 2010

van den Bijtel ecologisch onderzoek

Ecologisch onderzoek

Revitalisering Landgoed Tongeren

gemeente Epe

In opdracht van BV Landgoed Tongeren

Tekst:	H.J.V. van den Bijtel
Fotografie:	H.J.V. van den Bijtel (HB), H. van de Vendel (HV) & H. Vink (HVi)
Beopublicatie:	201007
Oktober 2010	
Omslagfoto:	Beeld van het kenmerkende kleinschalige landschap van het landgoed Tongeren (HB)

van den **Bijtel** ecologisch **o**nderzoek

Uilenkamp 22
3972 XS Driebergen-Rijsenburg
tel./fax 0343 – 521021
e-mail h.j.v.vdbijtel@planet.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Opdracht	1
1.3	Onderzoek	2
2	Gebiedsbeschrijving	3
2.1	Ligging	3
2.2	Inrichting	3
2.3	Bodem	4
2.4	Water	4
3	Wet- en regelgeving	5
3.1	Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn, Natura 2000	5
3.2	De Flora- en Faunawet	7
3.2.1	De Flora- en Faunawet en ruimtelijke ontwikkelingen	7
3.2.2	De ontheffing	7
3.2.3	Nieuwe jurisprudentie	9
3.3	De bescherming van de EHS in de Structuurvisie	10
4	Natuurwaarden van het plangebied	12
4.1	Vegetatie	12
4.2	Flora	13
4.3	Fauna	13
4.3.1	Zoogdieren	13
4.3.2	Vogels	14
4.3.3	Reptielen en amfibieën	16
4.2.4	Vissen	17
4.3.5	Insecten	17
5	De plannen in het licht van wet- en regelgeving	19
5.1	De plannen voor het gebied	19
5.2	De effecten van de plannen	19
5.3	De plannen in het licht van de Natuurbeschermingswet 1998	22
5.3.1	Landbouw	22
5.3.2	Natuurontwikkeling	23
5.3.3	Wonen	23
5.3.4	Recreatie	23
5.3.5	Cumulatief effect	23
5.3.6	Beoordeling nieuwe locatie voor herschikking	24
5.4	De plannen in het licht van de Flora- en Faunawet	24
5.4.1	Is een ontheffing nodig?	29
5.5	De plannen in het licht van de bescherming van de EHS	29
5.5.1	Effecten op de kernkwaliteiten	29
5.5.2	Samenvattend	32
6	Conclusies	33
7	Geraadpleegde literatuur	34

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2006 is door de BV Landgoed Tongeren een ontwikkelingsvisie opgesteld. In deze visie zijn enkele ontwikkelingen voorgesteld die de duurzame instandhouding als ruimtelijke beheerseenheid tot doel hebben. De belangrijkste ontwikkelingen uit deze visie zijn:

- het terugbrengen van de huidige vijf grondgebonden veehouderijbedrijven naar twee, waarbij tevens een herschikking zal plaatsvinden van de agrarische bedrijvigheid. Een groot aantal van de net karakteristieke agrarische bijgebouwen zal worden gesloopt;
- het realiseren van woningen in de vrijkomende agrarische bedrijven en de bouw van twee nieuwbouwwoningen in de nabijheid van de buurschap;
- het aanbrengen van een recreatiezoning, onder andere door het verkeersluw maken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg, het opheffen van de parkeervoorziening bij het Van Manenspad, de herbouw van de schaapskooi die de functie van recreatiesteunpunt zal krijgen, en
- het ontwikkelen van ca. 20 ha nieuwe natuur rond het brongebied van de Tongerense Beek. Deze gronden komen vrij als gevolg van de herschikking van de agrarische bedrijven.

Het gebied waar de ontwikkelingen zullen plaatsvinden (hierna te noemen: het plangebied) is slechts een deel van het 505 ha grote landgoed. Omdat het plangebied deels in het Natura 2000-gebied Veluwe is gelegen (bossen) en hier deels aan grenst (landbouwgronden) is in 2007 door de Grontmij een beoordeling gemaakt van de effecten van de plannen op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe. Op basis van deze effectbeoordeling en de eerder genoemde Ontwikkelingsvisie BV Landgoed Tongeren is door GS van de provincie Gelderland een (koepel)vergunning ex artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 verleend.

In het kader van de herschikking van de agrarische bedrijvigheid op het landgoed wordt vanuit ruimtelijke en praktische overwegingen voor de bedrijfsvoering inmiddels gedacht aan een andere vestigingslocatie buiten zoekgebieden. Voor deze nieuwe locatie zal een nieuwe beoordeling van de mogelijke effecten op het Natura 2000-gebied Veluwe moeten worden uitgevoerd. Daarnaast zullen de plannen moeten worden getoetst aan de Flora- en Faunawet (natuurtoets), het nee, tenzij-regime ter bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS; nee, tenzij-toets), het toetsingskader ammoniak en de richtlijnen voor de Strategische Milieubeoordeling.

1.2 Opdracht

Half juni 2009 is door de BV Landgoed Tongeren opdracht gegeven tot het uitvoeren van een aanvullend ecologisch onderzoek waarvan de uitkomsten kunnen worden gebruikt als basis voor een effectbeoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, een natuurtoets in het kader van de Flora- en Faunawet, een nee, tenzij-toets in het kader van de bescherming van de EHS, een toetsing van de effecten van de ammoniakemissie op de natuur en een toetsing aan de Richtlijn Strategische Milieubeoordeling.

In het onderzoek is een globale natuurtoets in het kader van de Flora- en Faunawet opgenomen. Deze natuurtoets moet antwoord geven op de volgende vragen:

- welke (leefgebieden van) beschermde soorten komen op en nabij het plangebied voor? Deze inventarisatiegegevens worden geïnterpreteerd met het oog op de bepalingen van de Flora- en Faunawet.
- hebben de plannen negatieve effecten in de zin van de Flora- en Faunawet voor deze soorten en/of hun leefgebieden?

- in hoeverre kunnen deze eventuele negatieve effecten worden voorkomen door het plan of de uitvoering van de werkzaamheden aan te passen? Met andere woorden: welke randvoorwaarden moeten in acht worden genomen om schade aan beschermde soorten te voorkomen?
- als negatieve effecten desondanks niet kunnen worden voorkomen en voor realisatie van de plannen een ontheffing in het kader van de Flora- en Faunawet moet worden aangevraagd, welke mitigerende of compenserende maatregelen zijn dan gewenst?
- mag op grond van het bovenstaande worden verwacht dat een ontheffing – indien noodzakelijk – redelijkerwijs verleend zal worden?

In het onderzoek wordt een globale nee, tenzij-toets opgenomen. Deze nee, tenzij-toets moet inzicht geven in de wezenlijke kenmerken en waarden van het plangebied en de directe omgeving en een antwoord op de vraag of deze wezenlijke kenmerken en waarden door de plannen significant zullen worden aangetast. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn nader uitgewerkt in de Streekplanuitwerking 'Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de Gelderse ecologische hoofdstructuur' (Provincie Gelderland 2005).

1.3 Onderzoek

In de periode eind mei tot begin december zijn drie, deels gecombineerde bezoeken aan het plangebied gebracht. Deze bezoeken vonden 's middags en 's avonds plaats. In het donker is met behulp van een batdetector (Pettersson D240x) onderzoek gedaan naar het voorkomen van vleermuizen. Tijdens de middag- en avondbezoeken is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van bomen met holten (potentiële verblijfplaatsen van onder andere vleermuizen), planten, zoogdieren (nesten, sporen), vogels (kwalitatief, en mogelijke vaste nestplaatsen) en overige soorten.

Ter beoordeling van het belang voor dassen van het grasland waar in het kader van deerschikking van de agrarische bedrijvigheid de vestiging van een agrarisch bedrijf is gepland, zijn in mei en juli 2010 twee aanvullende bezoeken gebracht. Tijdens deze bezoeken is het grasland en omgeving onderzocht op sporen van de aanwezigheid van en het gebruik door dassen.

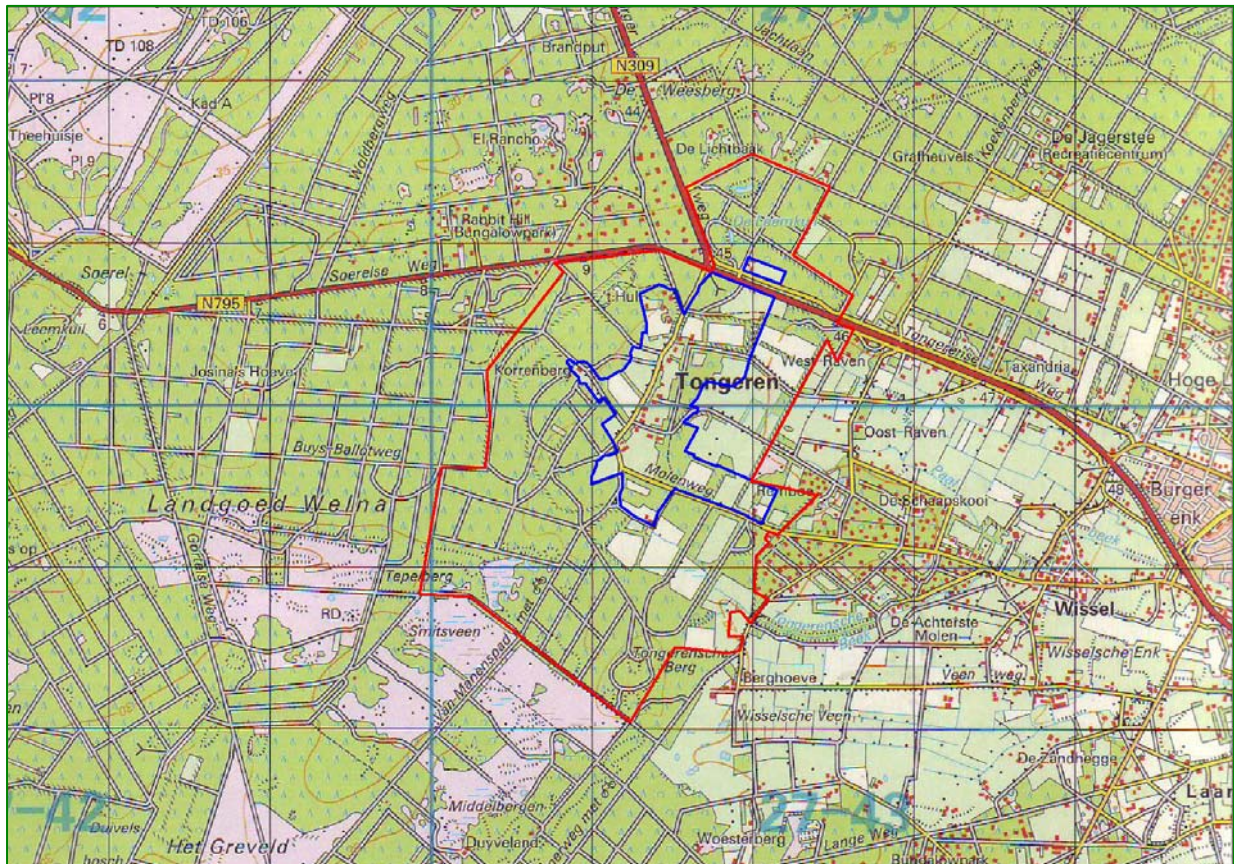
Voor de in dit rapport uitgevoerde toetsing is tevens gebruikgemaakt van de gegevens uit het onderzoek van de Grontmij (Grote Beverborg 2007) en van de uitgebreide inventarisaties van de KNNV afdeling Epe-Heerde in met name die delen van het plangebied waar natuurontwikkeling is gepland (2008).

2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Ligging

Het landgoed Tongeren ligt in de gemeente Epe, ruim twee kilometer ten westen van de bebouwde kom van Epe. Het landgoed ligt op de overgang van de uitgestrekte bos- en heidegebieden van de Veluwe in het westen naar het open agrarische gebied van de IJsselvallei in het oosten.

Het totale landgoed heeft een oppervlakte van ruim 500 ha (figuur 1). De ontwikkelingsvisie heeft betrekking op de agrarische gronden en de aangrenzende en tussenliggende bospercelen en houtwallen aan weerszijden van de Le Chevalierlaan en de Molenweg, alsmede op de gronden in het brongebied van de Tongerense Beek. Dit gebied heeft een oppervlakte van ca. 100 ha.

Figuur 1. Ligging en begrenzing van het landgoed Tongeren

De begrenzing van het totale landgoed is met een rode lijn weergegeven. De begrenzing van het onderzoeksgebied is met een blauwe lijn weergegeven

Schaal overzichtskaart 1 : 50.000

Copyright 2004 Dienst voor het Kadaster en Openbare Registers, Apeldoorn

2.2 Inrichting

Het onderzoeksgebied bestaat uit een half open landschap waarin bospercelen afwisselen met graslanden en akkers. Aan de westzijde van het gebied ligt de buurschap Tongeren. De Le Chevalierlaan, die in het zuiden overgaat in de Molenweg, vormt de centrale ontsluitingsas van de buurschap. Op de Le Chevalierlaan komen drie, meest onverharde zijwegen uit (Rauwenhoffweg, Koeweg en Korrenbergweg). In het gebied liggen vijf agrarische bedrijven. De graslanden die in gebruik zijn bij deze bedrijven, worden gebruikt als wei- en mailand. Op de akkers wordt voornamelijk mais geteeld.

2.3 Bodem

Bodem Het landgoed Tongeren heeft de voor een overgangsgebied kenmerkende gevarieerde bodemopbouw. De bodems in de hogere delen in het westen worden gerekend tot de holtpodzolgronden in grof zand. De gronden in een strook aan weerszijden van de Le Chevalierlaan worden gerekend tot de hoge zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand. Ten oosten van de strook met eerdgronden liggen gronden die bodemkundig gerekend worden tot de humuspodzolgronden (veld-, laar- en haarpodzolgronden) in leemarm en zwak lemig fijn zand of grof zand. De bodems in de nattere delen in het uiterste oosten en zuiden van het gebied worden bodemkundig gerekend tot de gooreerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand en de moerige eerdgronden met een moerige bovengrond op zand.

Hoogteligging De gronden liggen op een gemiddelde hoogte van ca. 20-24 meter en hellen licht af naar het zuiden en oosten. Het hoogste punt ligt aan de westzijde van het landgoed (Korrenberg 26,8 meter).

2.4 Water

De hogere delen van het gebied zijn infiltratiegebied, waar neerslagwater wegzakt in de bodem. Het grondwater bevindt zich op een diepte van meer dan 140 centimeter onder het maaiveld (grondwatertrap VII). In de lagere delen van het gebied treedt grondwater aan het oppervlak. De gemiddeld hoogste grondwaterstand bedraagt hier minder dan 40 centimeter onder maaiveld, maar zakt in de zomer weg naar meer dan 50 centimeter onder maaiveld (grondwatertrap II en III).

In het grootste deel van het gebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Wel liggen hier enkele drooggevallen sprengkoppen en in het parkbos even ten noorden van de Koeweg ligt een bosvijver. Voorts zijn er diverse greppels aanwezig die alleen in neerslagrijke perioden watervoeren.

In het uiterste noordoosten ligt het brongebied van de Vlasbeek en het uiterste zuiden grenst aan het brongebied van de Tongerense Beek. Deze beken ontspringen in moerassige graslanden en bossen of in sprengkoppen, zoals de Witte Beek, een toevoerbeek van de Tongerense Beek.

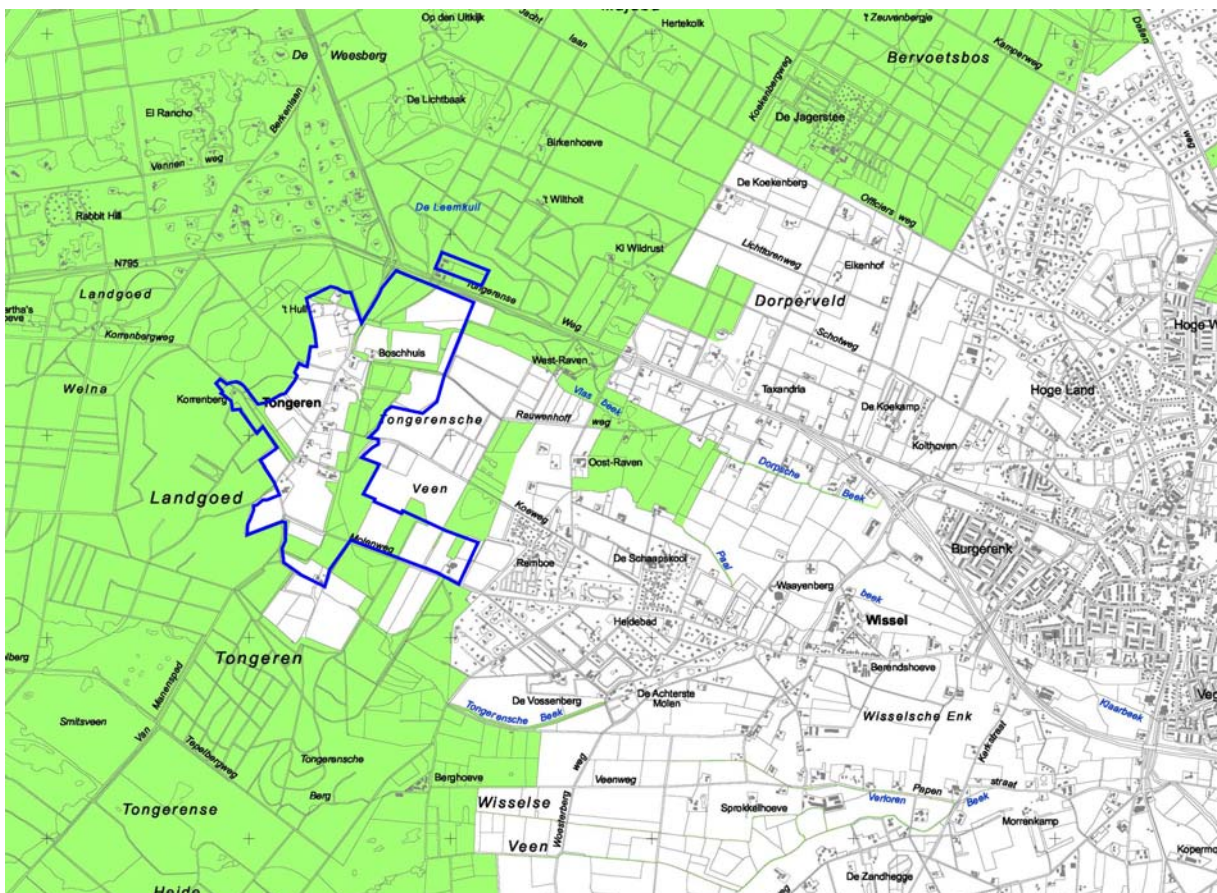
Moerasje in het brongebied van de Tongerense Beek (HV)

3 Wet- en regelgeving

3.1 Habitatrictlijn, Vogelrichtlijn, Natura 2000

Habitatrictlijn De Veluwe, inclusief het plangebied, is aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Habitatrictlijn, kortweg Habitatrictlijngebied. Het doel van een Habitatrictlijngebied is de bescherming en instandhouding van een aantal specifieke habitats en diersoorten. Voor het Habitatrictlijngebied Veluwe gaat het om 17 habitattypen (tabel 1) en 7 soorten: gevlekte witsnuitlibel, vliegend hert, beekprik, rivierdonderpad, kamsalamander, meervleermuis, drijvende waterweegbree. Doelstellingen met betrekking tot deze habitats en de leefgebieden van deze soorten zijn behoud of uitbreiding van het oppervlak en behoud of verbetering van de kwaliteit.

Ontwikkelingen die naar verwachting significant nadelige gevolgen hebben voor de doelstellingen met betrekking tot de habitats en de leefgebieden van de soorten, kunnen alleen dan doorgang vinden als er is aangetoond dat er geen alternatief is, er sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang en er compensatie plaatsvindt.

Figuur 2. Begrenzing Natura 2000-gebied Veluwe (bron: Ministerie van LNV 2010)
groen: Habitatrictlijn- en Vogelrichtlijngebied; het plangebied is blauw omlijnd

Vogelrichtlijn De Veluwe, inclusief het plangebied, is aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Vogelrichtlijn, kortweg Vogelrichtlijngebied. Het doel van een Vogelrichtlijngebied is de bescherming en instandhouding van een aantal specifieke broedvogelsoorten en hun leefgebieden, de zogeheten kwalificerende soorten, waarvan de populatie binnen de SBZ een zodanige omvang heeft dat deze behoort tot de vijf belangrijkste gebieden van Nederland en dus van nationale betekenis is. Voor het Vogelrichtlijngebied Veluwe gaat het om de volgende soorten: boomleeuwerik, draaihals, duinpieper, grauwe klauwier, ijsvogel, nachtzwaluw, roodborsttapuit, tapuit, wespendif en

zwarte specht. Ontwikkelingen die naar verwachting significante gevolgen zullen hebben voor de betreffende soorten, kunnen alleen dan doorgang vinden als er is aangetoond dat er geen alternatief is, er sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang en er compensatie plaatsvindt.

Natura 2000 De gebieden die zijn aangewezen als Vogelrichtlijn- of Habitatrictlijngebieden maken deel uit van het Europees Netwerk van Natura 2000-gebieden. De Europese wetgeving die van toepassing is op deze gebieden is verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998.

Habitattype	Doelstelling	
	oppervlakte	kwaliteit
Psammofiele heide met <i>Calluna</i> en <i>Genista</i>	>	>
Psammofiele heide met <i>Calluna</i> en <i>Empetrum nigrum</i>	=	=
Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen	=	>
Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het Littorelletalia uniflorae en/of Isoëto-Nanojuncetea	=	=
Dystrofe natuurlijke poelen en meren	=	>
Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het Ranunculion fluitantis en het Callitrichio-Batrachion	>	>
Noord-Atlantische vochtige heide met <i>Erica tetralix</i>	>	>
Droge Europese heide	>	>
<i>Juniperus communis</i> -formaties in heide of kalkgrasland	=	>
Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)	>	>
Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (Molinion caeruleae)	>	>
Actief hoogveen	>	>
Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het <i>Rhynchosporion</i>	>	>
Atlantische zuurminnende beukenbossen met <i>Ilex</i> en soms ook <i>Taxus</i> in de ondergroei (Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion)	>	=
Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukenbossen behorend tot het Carpinion-betuli	>	=
Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met <i>Quercus robur</i>	>	>
Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	>	>
Habitatrictlijnsoort		
Gevlekte witsnuitlibel	>	>
Vliegend hert	>	>
Beekprik	>	>
Rivierdonderpad	>	=
Kamsalamander	=	=
Meervleermuis	=	=
Drijvende waterweegbree	=	=
Vogelrichtlijnsoort		
Boomleeuwerik	=	=
Draaihals	>	>
Duinpieper	>	>
Grauwe klauwier	>	>
IJsvogel	=	=
Nachtzwaluw	=	=
Roodborsttapuit	=	=
Tapuit	>	>
Wespendief	=	=
Zwarte specht	=	=

Tabel 1. Instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Veluwe (Ministerie van LNV, Ontwerpbesluit)

>: uitbreiding oppervlakte of verbetering van de kwaliteit van habitat of leefgebied soort
 =: behoud oppervlakte of kwaliteit van habitat of leefgebied soort

3.2 De Flora- en Faunawet

3.2.1 De Flora- en Faunawet en ruimtelijke ontwikkelingen

In de Flora- en Faunawet zijn twee belangrijke principes vastgelegd en wel (1) dat dieren ook beschermd dienen te worden omdat hun bestaan waardevol is en (2) dat een ieder de plicht heeft voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en planten en voor hun directe leefomgeving (zorgplichtbepaling). Hieruit voortvloeiende zijn in de wet verbodsbepalingen opgenomen. Hiervan zijn, zeker in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen, de verbodsbepalingen op handelingen die het voortbestaan van planten en dieren in gevaar kunnen brengen, de belangrijkste (zie kader).

Verbodsbepalingen Flora- en Faunawet

Bepalingen betreffende planten op de groeiplaats (artikel 8):

- Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse soort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Bepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving (artikel 9 - 12):

- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten.
- Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantingsplaatsen of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Het is verboden eieren van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Bij ruimtelijke ingrepen, waartoe ook de voorgenomen ontwikkelingen op het landgoed Tongeren moeten worden gerekend, dient vooraf beoordeeld te worden welke negatieve gevolgen de ingrepen zullen hebben voor de eventueel aanwezig beschermde inheemse soorten. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de initiatiefnemer van het betreffende project.

Bij de uitwerking van plannen of bij de planning van werkzaamheden is het van belang dat de volgende aspecten duidelijk worden:

- Welke beschermde dier- en plantensoorten komen in en nabij het plangebied voor?
- Leidt het realiseren van de plannen of de uitvoering van de geplande werkzaamheden tot handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving?
- Kunnen de plannen of de voorgenomen werkzaamheden zodanig aangepast worden dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd worden?
- Is om de plannen te kunnen uitvoeren of de werkzaamheden te kunnen verrichten ontheffing (ex. art. 75 van de Flora- en Faunawet) van de verbodsbepalingen betreffende planten op de groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving vereist?

3.2.2 De ontheffing

Indien de uitvoering van de plannen en werkzaamheden leidt tot handelingen die de Flora- en Faunawet verbiedt, dient hiervoor bij Dienst Regelingen, de uitvoeringsinstantie van het Ministerie van LNV die hiermee belast is, een ontheffing te worden aangevraagd. Deze

ontheffing dient te worden aangevraagd vóórdat met de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden wordt begonnen. Aangezien er met de beoordeling van een ontheffingaanvraag enige tijd gemoeid is, is het verstandig deze aanvraag tijdig in te dienen. Verstrikt er evenwel teveel tijd (een jaar of meer) tussen de aanvraag en het begin van de werkzaamheden, dan kunnen er zich met betrekking tot het voorkomen van planten en dieren alweer de nodige veranderingen hebben voorgedaan.

Bij de beoordeling van ontheffingaanvragen wordt onderscheid gemaakt in vier categorieën van soorten:

1. Soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en ingevolge artikel 75, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur aangewezen bedreigde soorten. Ontheffing kan worden verleend, indien:
 - er geen andere bevredigende oplossing bestaat, en
 - er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu gunstige effecten, en
 - er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.
2. Soorten die niet zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en die niet ingevolge artikel 75, vijfde lid, bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, met uitzondering van beschermde inheemse vogels. Ontheffing kan worden verleend, indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.
3. Beschermde inheemse vogels. De hier bedoelde dwingende redenen van groot openbaar belang kunnen geen grond zijn voor het verlenen van een ontheffing. De Europese Vogelrichtlijn staat dat niet toe.
4. Voor meer algemene soorten zal een vrijstelling gelden. Dergelijke soorten mogen dan worden verstoord, verjaagd of verplaatst van plekken waar ruimtelijk wordt ingegrepen. Daarvoor is dan geen ontheffing vereist.

In februari 2005 is de AmvB art. 75, ook wel het Besluit Vrijstelling Beschermde Dier- en Plantensoorten, in werking getreden. Dit besluit maakt het mogelijk dat vrijstelling wordt verleend voor het aanvragen van een ontheffing van de Flora- en Faunawet. In de toelichtende brochure op de 'AmvB art. 75' (LNV 2005) is middels tabellen – die corresponderen met de bijlagen uit de AmvB – een handzaam overzicht gegeven van de beschermingsregimes die gelden voor de verschillende soorten.

Voor veelvoorkomende beschermde soorten, opgenomen in tabel 1 van de AmvB art. 75, geldt een algemene vrijstelling, dat wil zeggen dat er voor deze soorten geen ontheffing van de Flora- en Faunawet hoeft te worden aangevraagd. Voor soorten uit tabel 2 van de AmvB art. 75 geldt eveneens een algemene vrijstelling, mits de geplande werkzaamheden worden uitgevoerd conform bepaalde richtlijnen die zijn vastgelegd in een ministerieel goedgekeurde gedragscode. Voor soorten uit tabel 3 van de AmvB art. 75 geldt in het geval van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling een vrijstelling mits er gewerkt wordt conform de richtlijnen van een ministerieel goedgekeurde gedragscode. Beschikt men niet over een dergelijke gedragscode dan dient een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet te worden aangevraagd indien overtreding hiervan te verwachten is. (NB. Dit geldt ook voor soorten uit tabel 2 van de AmvB art. 75.) Is er sprake van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting, waartoe ook de plannen op het landgoed Tongeren gerekend moeten worden, in een gebied waar soorten uit tabel 3 van de AmvB art. 75 voorkomen, dan is altijd een ontheffing nodig, mits er natuurlijk sprake is van handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet.

De aanvraag van een ontheffing van de Flora- en Faunawet dient vergezeld te gaan van een projectplan. In een projectplan moeten onder andere de uitkomsten van een recente inventarisatie van planten en dieren op de geplande locatie (een lijst met de aanwezige beschermde soorten, waarin is aangegeven op grond van welke wettelijke bepaling(en) deze soorten beschermd zijn), een beschrijving van de te verwachten schade aan de beschermde planten en dieren, een beschrijving hoe de schade tot een minimum beperkt kan worden, een planning van de uit te voeren werkzaamheden en een compensatieplan zijn opgenomen.

3.2.3 Nieuwe jurisprudentie

De tekst in deze paragraaf is overgenomen uit een brief van Dienst Regelingen (26 augustus 2009) naar aanleiding van twee uitspraken van de Raad van State betreffende de beoordeling van ontheffingen voor ruimtelijke ingrepen. Deze uitspraken zijn ook van belang voor ontwikkelingen op het landgoed Tongeren aangezien deze plannen gekarakteriseerd moeten worden als een ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Raad van State: bij ruimtelijke ingreep geen ontheffing belang j (ABRvS 21-1-2009, TBR 2009, 145; ruimtelijke ingrepen, Habitatrichtlijn)

Door een uitspraak van de Raad van State kunt u voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn alleen nog ontheffing krijgen voor een belang dat is opgenomen in de Habitatrichtlijn. U kunt hierdoor geen ontheffing meer aanvragen op basis van belang j 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'. Belang j staat namelijk niet in de Habitatrichtlijn, maar in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Deze manier van beoordelen stemt volgens de Raad van State echter niet overeen met de Europese regelgeving. Daarom kunnen wij voor Bijlage IV-soorten geen ontheffing meer verlenen voor een ruimtelijke ingreep op basis van belang j.

Raad van State: bij vogels geen ontheffing belang e en j (ABRvS 13-5-2009, TBR 2009, 147; Vogelrichtlijn)

Tast u door een ruimtelijke ingreep nesten aan van vogels of het bijbehorende essentiële leefgebied? Dan kunt u voor vogels naast belang j, ook geen ontheffing aanvragen op basis van belang e 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'. De Raad van State heeft in haar uitspraak bepaald dat u voor vogels alleen nog ontheffing kunt krijgen op grond van een belang dat staat in de Vogelrichtlijn. Belang e en j staan beide niet in de Vogelrichtlijn. Dit betekent dus dat u op basis van deze belangen geen ontheffing meer kunt krijgen voor vogels.

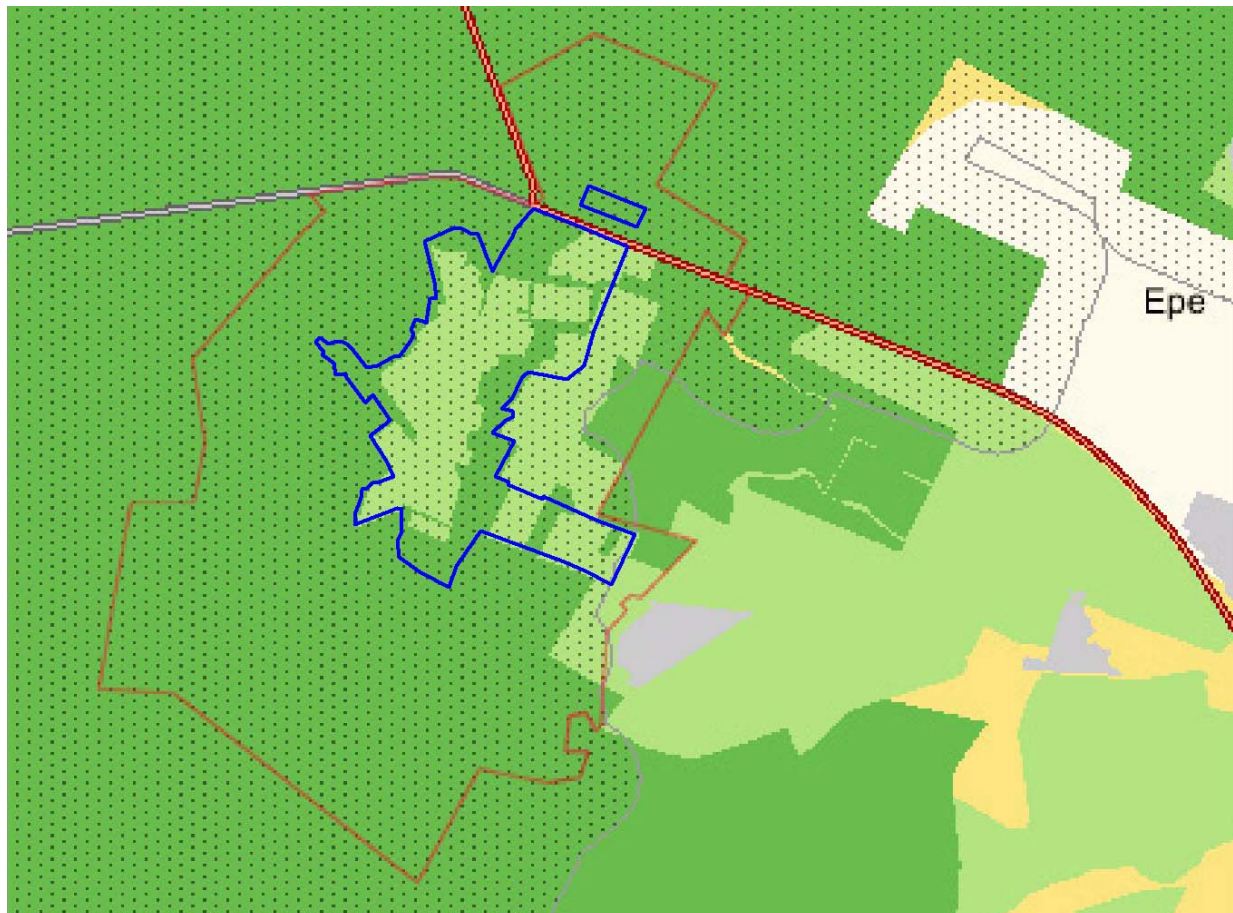
Nieuwe aanpak beoordeling bij ruimtelijke ingrepen

Door de uitspraken van de Raad van State moet Dienst Regelingen de beoordeling aanpassen van de ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn er beschermde soorten in het plangebied? Dan heeft u voortaan twee mogelijkheden bij uw ontheffingsaanvraag.

1. Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. U laat uw voorgenomen mitigerende maatregelen beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt. U mag uw werkzaamheden dus gaan uitvoeren.
2. Zijn mitigerende maatregelen niet mogelijk? Dan volgt een volledige beoordeling voor ontheffing.

3.3 De bescherming van de EHS in de Structuurvisie

In de Structuurvisie Gelderland (Provincie Gelderland 2005) zijn de Ecologische Hoofdstructuur (inclusief gebieden die vallen onder de Natuurbeschermingswet) en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden begrensd (figuur 3). Tot de EHS worden verschillende eenheden gerekend, waaronder EHS-natuur (bestaande natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden), EHS-verweving (landgoederen onder de Natuurschoonwet (daarop aanwezige grotere natuur- en bosgebieden zijn tot de EHS-natuur gerekend), landbouwgebieden met natuurwaarden en landbouwgebieden met een hoge dichtheid aan natuur- en bouselementen) en ecologische verbindingzones (robuuste ecologische verbindingzones en poorten van het Veluwemassief naar de aanliggende lage gronden – Wisselse Poort).

Figuur 3. Ecologische Hoofdstructuur in de omgeving van het plangebied (bron: Provincie Gelderland 2010)

groen: EHS-natuur; lichtgroen: EHS-verweving; geel: waardevol landschap; het plangebied is blauw omlijnd

Ter bescherming van de EHS is het 'nee, tenzij'-regime van toepassing (zie kader) en kan op gebiedsniveau de saldobenadering worden toegepast.

Een bestemmingswijziging is niet mogelijk als daarmee de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. (het 'nee, tenzij'-regime).

Voor de EHS in de provincie Gelderland en het plangebied in het bijzonder zijn de volgende wezenlijke kenmerken of waarden – in Gelderland aangeduid als kernkwaliteiten (Provincie Gelderland 2006) – beschreven.

Allereerst wordt er naar gestreefd binnen de Ecologische Hoofdstructuur de volgende aspecten in stand te houden:

- De grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) behorende bij waterafhankelijke natuurdoeltypen.
- De kwaliteit van het leefgebied van alle soorten, waarvoor conform de Flora- en Faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en die als zodanig worden genoemd in de AmvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en Faunawet.
- De landschappelijke verwevenheid van natuur, bos en landschapselementen met cultuurgronden.
- De stilte in stiltebeleidsgebieden en stiltegebieden (in geval de norm van 40 decibel wordt overschreden).
- De uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de overige delen van de EHS; in het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.
- Het areaal en de kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die aangewezen zijn voor nieuwe natuur en agrarische natuur.

Een tweede reeks kernkwaliteiten omvat de gebiedskenmerken die van toepassing zijn op het plangebied:

- De verwevenheid en het samengaan van cultuurhistorie en natuur in onder andere landgoederen, sprengen, oude landbouwenclaves, grafheuvels en hakhoutbossen.
- De uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren binnen de hele Veluwe. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.
- Het grootschalige samenhangende bos- en natuurgebied waarbinnen uitwisseling van planten en dieren mogelijk is, waarbinnen natuurlijke processen zo veel mogelijk ongestoord verlopen, en waarbinnen het beheer optimaal is afgestemd op de gevarieerde natuurdoelstellingen. Hierbij is zowel ruimte voor grote eenheden natuur en natuurbos als voor meer 'beheerde' natuur: multifunctioneel bos, heide, vennen en stuifzanden en de daarbij behorende flora en fauna.
- De verbinding van de Veluwe met de IJsselvallei, Rijnuitwaerden, Gelderse Vallei en Randmeerkust via verbindingzones en in de toekomst poorten en robuuste verbindingen (Hattemer-, Wisselse, Beekberger-, Soerense, Haviker-, Renkumse, Voorthuizer- en Hierdense Poort). Planten en dieren kunnen zich ongestoord verplaatsen binnen deze verbindingzones en poorten. In de poorten kunnen de abiotische processen op de overgang van Veluwe en de lagere randgebieden zo veel mogelijk ongestoord verlopen.
- De beken, sprengen en beekdalen op de flanken van de Veluwe met hun hydrologische en landschappelijke samenhang met hun omgeving.

Ten derde gelden de natuurdoeltypen die aan het gebied zijn toegekend als kernkwaliteit. In geval van het plangebied gaat het om verschillende natuurdoeltypen van zowel droge als natte milieus.

De vierde en laatste kernkwaliteit van het plangebied is de aanwijzing van het gebied ten zuiden van de Rauwenhoffweg als stiltegebied (richtnorm 40 dB) en van het gehele gebied als stiltebeleidsgebied. Voor het plangebied geldt dat de geluidsbelasting niet mag toenemen en bij voorkeur enigermate moet afnemen.

4 Natuurwaarden van het plangebied

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het voorkomen van habitattypen en soorten die van belang zijn in het licht van de wet- en regelgeving.

4.1 Vegetatie

In het plangebied komen enkele oude bosopstanden voor die behoren tot de voor het Natura 2000-gebied Veluwe aangewezen habitattypen. Het gaat hierbij in hoofdzaak om een parkbos ten oosten van de buurschap tussen de Molenweg en de Rauwenhoffweg, dat voor een belangrijk deel uit oud inheems loofhout bestaat (beuk, eik). Dit bos dateert van voor 1830 en kan evenals enkele andere percelen in de omringende bossen vegetatiekundig worden gerekend tot het wintereiken-beukenbos (Stortelder et al. 1999, van der Werf 1991). Deze bosopstanden zijn (deels) door de Provincie Gelderland aangewezen als beschermde habitattypen (Grote Beverborg 2007, Provincie Gelderland 2007). De overige bospercelen in het plangebied bestaan geheel of gedeeltelijk uit uitheemse naaldbomen, zijn relatief jong en hebben een meest uniforme structuur.

Voorts komen er in het gebied een aantal walstructuren voor die gedeeltelijk begroeid zijn met oude eiken, die eertijds beheerd zijn als hakhout.

Oudere, grillig gevormde eiken op een oude wal langs het Van Manenspad op het landgoed Tongeren (HB)

De graslanden in het gebied zijn als gevolg van het relatief intensieve beheer betrekkelijk soortenarm. Soortenrijkere graslandvegetaties komen voor langs de perceelsranden, op overhoeken en in de berm van wegen en paden. Al naar gelang de standplaats kunnen deze vegetaties gerekend worden tot het verbond van gewoon struisgras en de klasse der matig voedselrijke graslanden.

In het gebied zijn potenties aanwezig voor het ontwikkelen van vegetaties die gerekend kunnen worden tot de volgende habitattypen:

- Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
- Droge Europese heide
- Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion robori-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
- Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*

4.2 Flora

Er zijn in het onderzoeksgebied geen strikter beschermde plantensoorten vastgesteld. Wel komen ten minste drie licht beschermde soorten – akkerklokje, brede wespenorchis en grasklokje – voor. In de gebieden pal ten zuiden en ten westen van het plangebied komen nog andere beschermde soorten voor, waaronder beenbreek, jeneverbes en wilde gagel.

4.3 Fauna

4.3.1 Zoogdieren

Er komen in het plangebied ten minste negen soorten strikter beschermde zoogdieren voor, te weten gewone baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, eekhoorn, boommarter en das. Het is bovendien niet uitgesloten dat er in het gebied nog andere vleermuizen van het geslacht *Myotis* voorkomen.

Van de vleermuizen die in gebouwen verblijven, komt de gewone dwergvleermuis wijdverbreid in het gebied voor. De soort is bij alle vijf agrarische bedrijven in het plangebied waargenomen. Het is aannemelijk dat bij alle bedrijven verblijfplaatsen aanwezig zijn. Deze kunnen zich zowel in de oude als in de jongere gebouwen bevinden.

Van de laatvlieger zijn vrij veel jagende dieren waargenomen boven de graslanden en de erven in het gebied. Hoewel aanwijzingen daarvoor ontbreken, kan niet worden uitgesloten dat in de gebouwen in het gebied (boerderijen) verblijfplaatsen van deze soort aanwezig zijn.

Van de gewone grootoorvleermuis, een van de soorten die zowel in gebouwen als in holle bomen verblijven, zijn uit het gebied ten minste drie verblijfplaatsen bekend (KNNV 2008). Twee daarvan bevonden zich in gebouwen en één in een holle boom. Van de gewone baardvleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn alleen jagende en overvliegende dieren waargenomen.

De rosse vleermuis is de enige soort die vrijwel uitsluitend in holle bomen verblijft. Van deze soort zijn boven de graslanden kleine aantallen jagende dieren gezien. Er zijn geen verblijfplaatsen vastgesteld. Een oude kolonieboom in het gebied wordt sinds enige tijd niet meer door rosse vleermuizen gebruikt (KNNV 2008).

Van de eekhoorn zijn in de bossen en bossingels op het landgoed enkele nesten vastgesteld. De meeste nesten bevonden zich in gemengde bospercelen met grove dennen.

De boommarter heeft zich in 2006 voortgeplant in het gebied. In dat jaar zijn langs de Le Chevalierlaan jonge boommarters gezien. Er is evenwel geen nestboom gevonden. Blijkens de vondsten van keutels gebruiken boommarters een groot deel van het plangebied om te foerageren.

In het plangebied en omgeving zijn vier burchten van dassen bekend. Drie daarvan liggen buiten het eigenlijke plangebied. De vierde burcht bevindt zich in een brede bossingel met wal tussen twee graslanden aan de noordzijde van het plangebied. Deze burcht is niet meer in gebruik als hoofdburcht. De burcht wordt nu en dan nog wel belopen, zoals als blijkt uit de waarneming verse wroetsporen, mestputjes en prenten in de onmiddellijke omgeving van deze burcht begin december 2009.

Van de vier bekende dassenburchten op het landgoed Tongeren en omgeving ligt er één in het eigenlijke plangebied (HVI)

4.3.2 Vogels

De lijst met aanwezige vogelsoorten (tabel 2) is opgesteld aan de hand van de beperkte gegevens die verzameld zijn tijdens de veldbezoeken en een habitatgeschiktheidsbeoordeling. Deze gegevens zijn aangevuld met de resultaten van de inventarisatie die in 2007 door de KNNV (2008) is uitgevoerd.

In het plangebied komen ten minste 55 broedvogelsoorten voor. Daarnaast gebruiken nog eens 13 soorten het gebied om te foerageren. Wintergasten en doortrekkers zijn hierbij niet meegerekend.

Onder de broedvogels bevinden zich vier soorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn: buizerd, kerkuil, ransuil en sperwer. Van de betreffende soorten zijn overigens geen nesten of broedplaatsen gevonden. De beoordeling dat deze soorten in het gebied broeden, is gebaseerd op waarnemingen van (bedelende) jonge vogels, alarmerende en met voedsel slepende oudervogels.

Van de kwalificerende Vogelrichtlijnsoorten zijn er twee in het plangebied waargenomen: wespandief en zwarte specht. Beide soorten gebruiken het gebied vermoedelijk uitsluitend om te jagen en broeden er (net) buiten. Voor beide soorten is in het plangebied overigens wel geschikt broedbiotoop aanwezig.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Status
Appelvink	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	b
Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	b
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	b
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	b
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	b
Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	b
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	b
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	b
Ekster	<i>Pica pica</i>	b
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	b
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	b
Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	b
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	b
Glanskop	<i>Parus palustris</i>	b
Goudhaantje	<i>Regulus regulus</i>	b
Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	b
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	b
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	b
Groenling	<i>Chloris chloris</i>	b
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	b
Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	b
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	b
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	b
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	b
Huismus	<i>Passer domesticus</i>	b
Kauw	<i>Corvus monedula</i>	b
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>	b
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	b
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	b
Koolmees	<i>Parus major</i>	b
Kuifmees	<i>Parus cristatus</i>	b
Matkop	<i>Parus montanus</i>	b
Merel	<i>Turdus merula</i>	b
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	b
Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	b
Ransuil	<i>Asio otus</i>	b
Ringmus	<i>Passer montanus</i>	b
Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	b
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	b
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	b
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	b
Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	b
Tijftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	b
Tuinfluitier	<i>Sylvia borin</i>	b
Turkse tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>	b
Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	b
Vuurgoudhaantje	<i>Regulus ignicapillus</i>	b
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	b
Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	b
Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	b
Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	b
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	b
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	b
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>	b
Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	b

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Status
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	f
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	f
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	f
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	f
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	f
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	f
Huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	f
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	f
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	f
Raaf	<i>Corvus corax</i>	f
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	f
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	f
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	f

Tabel 2. Vogelsoorten in het plangebied

In de kolom Status is aangegeven of een soort (naar alle waarschijnlijkheid) in het terrein broedt (b) of alleen foerageert en/of rust (f).

4.3.3 Reptielen en amfibieën

Op het landgoed Tongeren komen twee strikter beschermde reptielen voor: hazelworm en ringslang. Een derde soort, de levendbarende hagedis, is net ten zuiden van het plangebied waargenomen (KNNV 2008). Het is niet uitgesloten dat deze soort ook voorkomt in de bospercelen aan de zuidzijde van het plangebied.

Verder naar het westen en zuidwesten komen op betrekkelijk korte afstand van het plangebied nog andere strikt beschermde reptielen voor, te weten zandhagedis, adder en gladde slang (Spitzen-van der Sluijs et al. 2007).

De hazelworm is een van de twee strikt beschermde reptielen die in het plangebied voorkomen (HB)

In het plangebied komt één strikter beschermd amfibie voor: de heikikker. De soort is waargenomen in het grasland in het uiterste zuiden van het plangebied. Voorts komen er in hetzelfde deel van het plangebied mogelijk ook poelkikkers voor. In dit gebiedsdeel zijn enkele niet nader gedetermineerde groene kikkers waargenomen, waarbij het mogelijk om poelkikkers ging.

De heikikker is waargenomen in het uiterste zuiden van het plangebied (HB)

Verder naar het westen en noordwesten komen op betrekkelijk korte afstand van het plangebied nog andere strikt beschermde amfibieën voor, te weten kamsalamander en rugstreeppad (Spitzen-van der Sluijs et al. 2007).

4.3.4 Vissen

In het plangebied zijn geen strikter beschermde vissen aangetroffen. Uit de beken op het landgoed is onder andere het voorkomen van het biermpje bekend (KNNV 2008), maar binnen het plangebied is voor deze soort geen geschikt habitat aanwezig.

4.3.5 Insecten

In het plangebied komen geen strikter beschermde dagvlinders voor. De vastgestelde soorten zijn (vrij) algemene soorten van bossen, bosranden en bloemrijke ruigten, zoals bruin zandoogje, groot dikkopje, koevinkje en zwartsprietdikkopje. In het gebied ten westen en zuidwesten van het plangebied zijn ook minder algemene soorten als groentje en oranjetipje vastgesteld (KNNV 2008).

Het koevinkje is een van de dagvlindersoorten die in het plangebied voorkomt (HB)

In het plangebied zijn evenmin strikter beschermde waterjuffers en libellen vastgesteld. De waargenomen soorten komen algemeen voor in de omgeving van voedselarme tot matig voedselrijke, al dan niet stromende wateren, zoals azuurwaterjuffer, gewone pantserjuffer, grote keizerlibel, platbuik, viervlek, vuurjuffer en zwarte heidelibel. In het gebied ten zuidwesten van het plangebied zijn drie meer zeldzame soorten vastgesteld, te weten beekoeverlibel, noordse witsnuitlibel en venwitsnuitlibel. Binnen het plangebied komt voor deze soorten echter geen geschikt habitat voor.

Van het vliegend hert zijn uit het plangebied en omgeving geen waarnemingen bekend. In het gebied komt echter wel potentieel geschikt habitat voor, met name op de met eiken begroeide wallen.

5 De plannen in het licht van wet- en regelgeving

5.1 De plannen voor het gebied

De belangrijkste ontwikkelingen uit de ontwikkelingsvisie van de BV Landgoed Tongeren zijn:

- het terugbrengen van de huidige vijf grondgebonden veehouderijbedrijven naar twee, waarbij tevens een herschikking zal plaatsvinden van de agrarische bedrijvigheid. Een groot aantal van de net karakteristieke agrarische bijgebouwen zal worden gesloopt;
- het realiseren van woningen in de vrijkomende agrarische bedrijven en de bouw van twee nieuwbouwwoningen in de nabijheid van de buurschap;
- het aanbrengen van een recreatiezoning, onder andere door het verkeersluw maken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg, het opheffen van de parkeervoorziening bij het Van Manenspad, de herbouw van de schaapskooi die de functie van recreatiesteunpunt zal krijgen, en
- het ontwikkelen van ca. 20 ha nieuwe natuur rond het brongebied van de Tongerense Beek. Deze gronden komen vrij als gevolg van de herschikking van de agrarische bedrijven.

In figuur 4 is te zien waar de geplande ontwikkelingen zullen plaatsvinden. Tevens zijn in deze figuur de oorspronkelijke zoekgebieden voor de herschikking van een agrarisch bedrijf weergegeven, alsmede de nieuwe locatie voor herschikking.

5.2 De effecten van de plannen

In het onderstaande wordt geanalyseerd welke effecten de in paragraaf 5.1 genoemde plannen/maatregelen op natuur en milieu in het gebied kunnen hebben.

Het terugbrengen van de huidige vijf grondgebonden veehouderijbedrijven naar twee, waarbij één van deze bedrijven verplaatst zal worden naar een nieuwe locatie even ten zuiden van de Tongerenseweg. Een groot aantal van de agrarische bijgebouwen zal worden gesloopt.

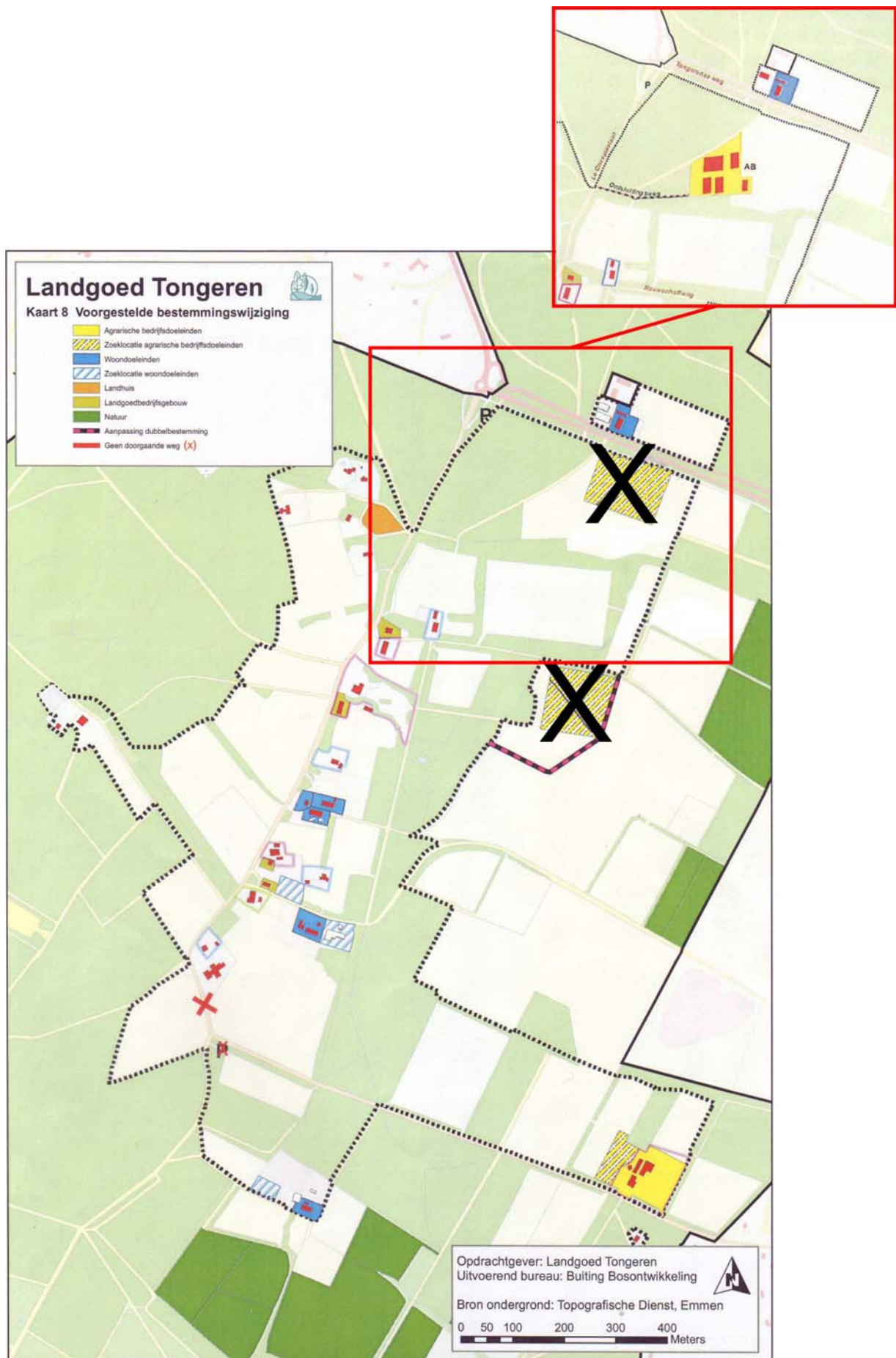
Deze maatregel zal de volgende effecten tot gevolg hebben:

- een afname van de milieubelasting van het gebied door bijvoorbeeld meststoffen, en
- mogelijke vernietiging van (potentiële) verblijfplaatsen van vlermuizen en andere gebouwen bewonende soorten door de sloop van agrarische bijgebouwen.

Het realiseren van woon- en/of werkfuncties in de vrijkomende agrarische bedrijven, de herbouw van de schaapskooi en de bouw van twee nieuwbouwwoningen in de nabijheid van de buurschap.

Deze maatregel zal de volgende mogelijke effecten tot gevolg hebben:

- een beperkte toename van de verstoring als gevolg van een andersoortig gebruik van de agrarische bedrijven.

Figuur 4. Ontwikkelingskaart Landgoed Tongeren
Inzet: nieuwe locatie voorerschikking agrarisch bedrijf
De vervallen zoeklocaties zijn voorzien van een zwart kruis

Het aanbrengen van een recreatiezonering, onder andere door het verkeersluw maken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg en het opheffen van de parkeervoorziening bij het Van Manenspad.

Deze maatregel zal de volgende effecten tot gevolg hebben:

- een afname van de verstoring door een betere sturing van de recreatiestromen, en
- een afname van de versnippering door het onttrekken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg aan doorgaand verkeer.

Het ontwikkelen van ca. 20 ha nieuwe natuur rond het brongebied van de Tongerense Beek. Deze gronden komen vrij als gevolg van de herstructurering van de agrarische bedrijven.

Deze maatregel zal de volgende effecten tot gevolg hebben:

- een toename van de oppervlakte EHS-verweving door natuurontwikkeling op voormalige landbouwgronden;
- een (potentiële) toename van beschermde habitattypen, zoals Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix;
- een (potentiële) verbetering van de kwaliteit van het leefgebied van aan beken gebonden soorten, zoals beekprik en rivierdonderpad, en
- een (potentiële) verbetering van de kwaliteit van het leefgebied van aan (natte) graslanden gebonden soorten.

Herstel voormalige esgronden en herstel schapendrift

Deze maatregel zal de volgende effecten tot gevolg hebben:

- een toename van de landschappelijke variatie;
- een (potentiële) toename van de oppervlakte geschikt leefgebied voor soorten die gebonden zijn aan akkers;
- een verbetering van het leefgebied van soorten die gebonden zijn aan bosrandmilieus, en
- een verbetering van het leefgebied van soorten die gebruikmaken van doorgaande lijnvormige structuren (onder andere vleermuizen).

In de plannen voor de herstructurering van het landgoed Tongeren is niet voorzien dat er bomen moeten worden gekapt. Mochten er ten behoeve van de uitvoering van de plannen toch bomen worden geveld, bijvoorbeeld voor de natuurontwikkeling of voor de aanleg van de ontsluitingsweg van het nieuwe agrarische bedrijf, dan kan dit mogelijk de volgende effecten hebben:

- vernietiging van (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen;
- vernietiging van (potentiële) verblijfplaatsen van boommarter;
- vernietiging van nesten van eekhoorns;
- vernietiging van nesten van vogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, en
- aantasting van het leef- en foeragegebied van zoogdieren en vogels.

Realisatie van de plannen zal voor de natuur in het gebied diverse positieve effecten hebben. Er kunnen echter ook enkele nadelige effecten optreden. In paragraaf 5.4 wordt besproken of en op welke wijze mogelijk nadelige effecten voor strikter beschermde soorten gemitigeerd kunnen worden.

5.3 De plannen in het licht van de Natuurbeschermingswet 1998

In 2007 heeft de Grontmij (Grote Beverborg 2007) een beoordeling gemaakt van de effecten van de plannen op het Natura 2000-gebied Veluwe. In deze beoordeling is uitgegaan van de oorspronkelijke zoekgebieden voorerschikking van het agrarische bedrijf. Mede op basis van deze beoordeling heeft de Provincie Gelderland in 2007 een vergunning ex artikel 19d van de Nbw 1998 verleend voor de herstructurering van het Landgoed Tongeren conform de Ontwikkelingsvisie.

In het onderstaande worden de conclusies van Grote Beverborg (2007) ten aanzien van de effecten van de verschillende onderdelen van de Ontwikkelingsvisie op het Natura 2000-gebied Veluwe kort samengevat.

5.3.1 Landbouw

Herschikking Molenweg 80 Het bedrijf aan de Molenweg 47 (in het brongebied van de Tongerense Beek) wordt verplaatst naar Molenweg 80. In de huidige situatie worden het bedrijf en de huiskavels omringd door gronden die onderdeel zijn van het Natura 2000-gebied Veluwe. Door de verplaatsing verdwijnt het bedrijf grotendeels uit het Natura 2000-gebied. Omdat de toekomstige bedrijfsgrootte dezelfde blijft, zal de verplaatsing naar een minder kwetsbare plek een positief effect hebben op het het Natura 2000-gebied. Aanpassingen aan de stalsystemen zullen ook bijdragen aan een afname van de depositie. Ook het te verplaatsen bedrijf voldoet aan de vereisten uit het toetsingskader.

Het agrarische bedrijf aan de Molenweg 47 zal verplaatst worden naar Molenweg 80 (HB)

Herschikking Noordkamp Het nieuwe bedrijf voldoet aan het nieuwe toetsingskader voor ammoniak omdat het voldoet aan de volgende eisen:

- het bedrijf past beweiding toe;
- er is geen mestafzet;
- minimaal 60% van de percelen behoort tot de huiskavel, de overige percelen bevinden zich binnen 10 km van de bedrijfsgebouwen;
- op het bedrijf zijn alleen graasdieren aanwezig.

Het bedrijf zal wat betreft mestafzet een gesloten systeem worden. Bovendien heeft de provincie aangegeven dat het gehele landgoed als huiskavel beschouwd kan worden.

Het aantal landbouwbedrijven op het landgoed zal afnemen van vijf naar twee. Verder zal door de toepassing van nieuwe stalsystemen en het verplaatsen van een bedrijf meer naar de rand van het Natura 2000-gebied het effect van onder andere ammoniakdepositie op de omgeving afnemen.

Omdat beide bedrijven voldoen aan de vereisten van het toetsingskader voor ammoniak komen ze in aanmerking voor een Natuurbeschermingswetvergunning.

5.3.2 Natuurontwikkeling

De natuurontwikkeling zal deels binnen en deels buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Veluwe plaatsvinden. De natuurontwikkeling heeft tot doel het beekstelsel van de Tongerense Beek te verbeteren. Een aantal habitatrictlijnsoorten (ijsvogel, beekprik, rivierdonderpad) kan hiervan profiteren. Voor beekprik en rivierdonderpad geldt een uitbreidingsdoelstelling zodat de natuurontwikkeling een positief effect zal hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe.

5.3.3 Wonen

De ingrepen die plaatsvinden als gevolg van de functiewijziging van de voormalige agrarische bedrijven, liggen allemaal buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Wat betreft externe werking zullen deze ingrepen die zich concentreren op de buurschap geen negatieve invloed hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe, ook al omdat ze plaats zullen vinden in samenhang met andere maatregelen die er juist op gericht zijn de verstoring als gevolg van menselijke activiteiten terug te dringen.

5.3.4 Recreatie

De recreatieve ontwikkeling is kleinschalig van opzet en heeft primair tot doel de verstoring als gevolg van menselijke activiteiten te verminderen en te sturen. Van deze maatregelen zijn dientengevolge geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe te verwachten. Het verkeersluw maken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg door deze af te sluiten voor doorgaand verkeer en het opheffen van de parkeervoorziening bij het Van Manenspad zal de rust in het gebied ten goede komen.

5.3.5 Cumulatief effect

De plannen uit de Ontwikkelingsvisie BV Landgoed Tongeren zullen een positieve invloed hebben op de natuurwaarden en de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe. De aanvraag van een vergunning ex artikel 19d van de Nbw 1998 dient betrekking te hebben op de gehele ontwikkelingsvisie, omdat deze gezien moet worden als één project.

5.3.6 Beoordeling nieuwe locatie voor herschikking

In de beoordeling van de effecten van de herschikking van een agrarisch bedrijf is Grote Beverborg (2007) uitgegaan van een tweetal zoekgebieden. Inmiddels is er gekozen voor een andere locatie in het grasland ten zuiden van de Tongerenseweg. Een van de twee oorspronkelijke zoekgebieden lag in dit zelfde grasland, maar ten opzichte van dit zoekgebied is de locatie voor herschikking ca. 150 meter naar het westen opgeschoven. Wat betreft de effecten op het Natura 2000-gebied Veluwe zal deze verschuiving weinig verschil maken, met dien verstande dat het bedrijf nu verder van het brongebied van de Vlasbeek komt te liggen.

Grote Beverborg (2007) komt in haar beoordeling tot de conclusie dat het nieuwe bedrijf voldoet aan het toetsingskader voor ammoniak. De Wet ammoniak en veehouderij (Wav) laat geen ruimte voor herschikking op het landgoed Tongeren. Herschikking op het landgoed is alleen mogelijk als de Interimwet stad en milieubenadering wordt toegepast (www.stadenmilieu.nl). In grote lijnen maakt deze interimwet herschikking mogelijk als de milieubelasting als gevolg daarvan niet toeneemt. Ingeval van het landgoed Tongeren zal de milieubelasting afnemen doordat er van de vijf huidige bedrijven nog twee zullen overblijven. De gemeente Epe heeft inmiddels besloten haar medewerking te verlenen aan de toepassing van de Interimwet stad en milieubenadering.

Omdat het nieuwe bedrijf bij toepassing van de Interimwet stad en milieubenadering voldoet aan het geldende toetsingskader zal geen strijdigheid ontstaan met de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Veluwe. Van de herstructurering van de landbouw op het landgoed Tongeren zijn veeleer positieve effecten op het Natura 2000-gebied Veluwe te verwachten, omdat:

- het aantal agrarische bedrijven afneemt van vijf naar twee, waardoor de milieubelasting in het gebied naar verwachting zal afnemen, en
- er door de verplaatsing van het bedrijf aan de Molenweg 47 ruimte vrijkomt voor de ontwikkeling van nieuwe natuur in het brongebied van de Tongerense Beek.

5.4 De plannen in het licht van de Flora- en Faunawet

In hoofdstuk 4 is een overzicht gegeven van de strikter beschermde soorten die in het plangebied voorkomen. In paragraaf 5.2 is een globale beoordeling gemaakt van de effecten die de plannen voor het landgoed kunnen hebben voor de aanwezig fauna. In deze paragraaf wordt meer in detail ingegaan op de effecten van de plannen voor de strikter beschermde soorten en de mogelijkheden om nadelige effecten en daarmee overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet te voorkomen of te mitigeren.

Vleermuizen met verblijfplaatsen in gebouwen

De sloop van agrarische bedrijfsgebouwen kan leiden tot het vernielen of verstoren van verblijfplaatsen van de gewone baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis, en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de sloop van een bedrijfsgebouw wordt dit door een ter zake kundig persoon gericht onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen. Dit onderzoek dient ruim voor dat met de sloop wordt begonnen, te worden uitgevoerd.
- Als er tijdens het voorafgaande onderzoek verblijfplaatsen van vleermuizen worden vastgesteld, dan dient de sloop te worden uitgesteld totdat de vleermuizen de verblijfplaats uit eigener beweging verlaten hebben.

- De meest geschikte periode voor de sloop van een gebouw is de periode begin augustus tot eind september, dat wil zeggen na afloop van de kraamperiode en voor aanvang van de overwintering.
- Als met zekerheid kan worden vastgesteld dat er in het te slopen gebouw geen vleermuizen overwinteren, kan de sloop ook in de winter worden uitgevoerd.
- Een gebouw waarin verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig waren, wordt niet in één keer gesloopt, maar in fasen gestript, waarbij tussen elke fase ten minste één nacht zit.
- In of aan gebouwen in de directe omgeving van een te slopen gebouw met verblijfplaatsen van vleermuizen worden voorafgaand aan de sloop voorzieningen of vleermuiskasten (ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis) aangebracht die vleermuizen kunnen gebruiken als alternatieve verblijfplaats.

Vleermuizen met verblijfplaatsen in bomen

Volgens de plannen voor de herstructurering van het landgoed Tongeren zullen er geen bomen worden gekapt. Het is evenwel niet uitgesloten dat er toch bomen zullen moeten worden geveld, bijvoorbeeld voor de aanleg van de ontsluitingsweg voor het nieuwe agrarische bedrijf en voor de natuurontwikkeling. Indien er bomen gekapt moeten worden, kan dit leiden tot het vernielen of verstoren van verblijfplaatsen van gewone baardvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone grootoorvleermuis en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de kap worden te vellen bomen onderzocht op de aanwezigheid van holten, spleten of loshangende stukken bast, waarin of waarachter vleermuizen kunnen verblijven.
- Indien de te vellen bomen holten, spleten of loshangende stukken bast bevatten, wordt door een ter zake kundig persoon nader onderzoek uitgevoerd om vast te stellen of er vleermuizen verblijven. Dit onderzoek dient ruim voor de kap te worden uitgevoerd.
- Bevinden zich in de te vellen bomen geen verblijfplaatsen, dan kan de kap zonder meer worden uitgevoerd. Bevinden zich in de bomen wel vleermuizen dan dient de kap te worden uitgesteld totdat de vleermuizen de verblijfplaats uit eigener beweging verlaten hebben.
- De meest geschikte periode voor de kap is de periode begin augustus tot eind september, dat wil zeggen na afloop van de kraamperiode en voor aanvang van de overwintering.
- Bomen waarin verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig waren, worden in stukken omgezaagd, waarbij de delen met de opening van holten en spleten naar boven enkele dagen ter plaatse blijven liggen.
- In de directe omgeving van een te vellen boom met verblijfplaatsen van vleermuizen worden vleermuiskasten (ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis) aangebracht die vleermuizen kunnen gebruiken als alternatieve verblijfplaats.

Voor enkele soorten vleermuizen vormen vleermuiskasten een geschikte tijdelijke verblijfplaats (HB)

Eekhoorn

Volgens de plannen voor de herstructurering van het landgoed Tongeren zullen er geen bomen worden gekapt. Het is evenwel niet uitgesloten dat er toch bomen zullen moeten worden geveld, bijvoorbeeld voor de aanleg van de ontsluitingsweg voor het nieuwe agrarische bedrijf en voor de natuurontwikkeling. Indien er bomen moeten worden gekapt, kan dit leiden tot het vernielen of verstoren van nesten van eekhoorns en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de kap worden te vellen bomen door een ter zake kundig persoon onderzocht op de aanwezigheid van bezette nesten van eekhoorns.
- Indien in de te vellen bomen nesten van eekhoorns aanwezig zijn, wordt door een ter zake kundig persoon nader onderzoek uitgevoerd om vast te stellen of deze nesten bezet zijn. Dit onderzoek dient hooguit enkele weken voor de kap te worden uitgevoerd.
- Zijn de nesten niet in gebruik, dan kunnen de bomen met deze nesten geveld worden. Zijn de nesten wel in gebruik, dan dient de kap te worden uitgesteld totdat de eekhoorns de nesten uit eigener beweging verlaten hebben. Ook enkele bomen in de directe omgeving van een nestboom dienen te worden gespaard.
- De meest geschikte periode voor de kap is de periode eind augustus tot eind oktober, dat wil zeggen na afloop van de kraamperiode en voor aanvang van de overwintering.
- In de directe omgeving van te vellen bomen met eekhoornnesten kunnen enkele eekhoornkasten worden opgehangen die de dieren (tijdelijk) als alternatieve verblijfplaats kunnen gebruiken.

Boommarter

Volgens de plannen voor de herstructurering van het landgoed Tongeren zullen er geen bomen worden gekapt. Het is evenwel niet uitgesloten dat er toch bomen zullen moeten worden geveld, bijvoorbeeld voor de aanleg van de ontsluitingsweg voor het nieuwe agrarische bedrijf en voor de natuurontwikkeling. Indien er bomen moeten worden gekapt, kan dit leiden tot het vernielen of verstoren van verblijfplaatsen van boommarters en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de kap worden te vellen bomen onderzocht op de aanwezigheid van holten of grote boomnesten van vogels die als verblijfplaats voor boommarters kunnen fungeren.
- Indien in de te vellen bomen holten of grote boomnesten aanwezig zijn, wordt door een ter zake kundig persoon nader onderzoek uitgevoerd om vast te stellen of deze door boommarters gebruikt worden als verblijfplaats. Dit onderzoek dient hooguit enkele weken voor de kap te worden uitgevoerd.
- Zijn de holten of nesten niet in gebruik, dan kunnen de bomen worden geveld. Zijn de holten of nesten wel in gebruik, dan dient de kap te worden uitgesteld totdat de boommarters de nesten uit eigener beweging verlaten hebben.
- De meest geschikte periode voor de kap is de periode half juli tot eind oktober, dat wil zeggen na afloop van de kraamperiode en voor aanvang van de overwintering.

Das

De herschikking van een agrarisch bedrijf op het graslandperceel ten zuiden van de Tongerenseweg zal niet leiden tot aantasting en verkleining van een mogelijk preferent foerageergebied van dassen en/of tot het onderbreken van vaste looproutes (wissels). De burcht in de nabijheid van de vestigingslocatie is in de afgelopen jaren slechts incidenteel gebruikt. Als gevolg hiervan zijn in dit deel van het plangebied geen veelvuldig gebruikte wissels aanwezig en vormt het betreffende grasland geen preferent foerageergebied. Als de aanwezige burcht in stand wordt gehouden, is het derhalve niet aannemelijk dat de herschikking van een agrarisch bedrijf op de voorgenomen locatie voor wat betreft de das zal leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet.

Vogels

De sloop van gebouwen, het kappen van bomen en rooien van struiken en grondverzet ten behoeve van de natuurontwikkeling kan leiden tot het vernielen en verstoren van nesten van vogels en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11 en 12). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- De sloop van gebouwen, het kappen van bomen, het rooien van struiken, grondverzet ten behoeve van natuurontwikkeling en andere werkzaamheden die kunnen leiden tot het vernielen en verstoren van nesten en het beschadigen of vernielen van eieren worden in beginsel buiten het broedseizoen uitgevoerd. In zijn algemeenheid wordt als broedseizoen de periode 1 maart - 15 juli aangehouden. Sommige soorten kunnen echter ook vóór 1 maart of na 15 juli (tot in september) nestelen. Het is derhalve raadzaam om voorafgaand aan de werkzaamheden, de objecten en elementen waaraan werkzaamheden gaan plaatsvinden te (laten) controleren op de eventuele aanwezigheid van nesten.
- Indien bepaalde werkzaamheden toch binnen de broedtijd moeten worden uitgevoerd, dan wordt door een ter zake kundig persoon gecontroleerd of zich in de objecten of elementen die onderhanden worden genomen geen bezette nesten van vogels bevinden.

- Worden er geen bezette nesten van vogels vastgesteld, dan kunnen de werkzaamheden zonder meer doorgang vinden. Worden er wel bezette nesten aangetroffen, dan dienen de werkzaamheden te worden uitgesteld tot de vogels het nest of de nesten uit eigener beweging hebben verlaten.
- Voor vogels die in gebouwen of holle bomen broeden, kunnen als extra mitigerende maatregel tijdelijk nestkasten of andere kunstmatige nestplaatsen worden aangebracht.

Vogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn

De sloop van gebouwen en het kappen van bomen kan leiden tot het verstoren van nesten van vogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden wordt de locatie waar deze plaatsvinden en de directe omgeving daarvan door een ter zake kundig persoon onderzocht op de aanwezigheid van nesten van soorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn.
- Indien er bezette nesten worden aangetroffen van vogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, dan worden er in het geval van buizerd, sperwer en ransuil binnen een afstand van vijftig meter tot de nesten geen werkzaamheden uitgevoerd. De werkzaamheden in de nabijheid van de nestboom van deze soorten kunnen pas worden hervat als de nesten langere tijd ongebruikt zijn.

In het geval van de kerkuil wordt er op een geschikte plek in de directe omgeving eerst alternatieve broedgelegenheid aangeboden (kerkuilkast). Pas als die is geaccepteerd, kunnen de werkzaamheden worden hervat.

- Omdat er ter plaatse van en in de nabijheid van de nesten van vogels waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, langere tijd geen werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd, is het voor een goede planning van het werk van belang de locaties van deze nesten zo snel mogelijk in kaart te brengen.

Reptielen en amfibieën

De in het gebied voorkomende reptielen en amfibieën zullen van de meeste plannen voor het landgoed Tongeren geen nadelige effecten ondervinden. Afhankelijk van de aard en de omvang kunnen er als gevolg de werkzaamheden ten behoeve van de natuurontwikkeling wel nadelige effecten optreden. Als er voor de natuurontwikkeling grootschalig grondverzet zal plaatsvinden, kan dit leiden tot vernietiging van vaste verblijfplaatsen van hazelworm, (levendbarende hagedis), ringslang en heikikker en daarmee tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet (art. 11). Dit kan worden voorkomen door het treffen van de volgende mitigerende maatregelen:

- Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt het terrein waar deze zullen plaatsvinden afgezet met een reptielen/amfibieënscherm. Vervolgens worden de binnen het scherm aanwezige reptielen en amfibieën door een ter zake kundig persoon weggevangen en uitgezet buiten het scherm. Omdat het wegvangen van de dieren de nodige tijd kost, dient hier enkele weken voor aanvang van de werkzaamheden mee begonnen te worden.
- Na voltooiing van de werkzaamheden wordt het scherm verwijderd en kunnen de dieren het nieuw ingerichte gebied weer koloniseren.
- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de overwinterings- en voortplantingstijd, dat wil zeggen in de periode begin augustus – eind september.

5.4.1 Is een ontheffing nodig?

In het licht van de nieuwe jurisprudentie (zie paragraaf 3.2.3) is het van belang dat overtredingen van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet worden voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen. Dit is vooral van belang voor plannen die gekarakteriseerd kunnen worden als 'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'. Dit vormt immers geen grond meer voor het verlenen van een ontheffing voor soorten die zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en voor soorten die beschermd zijn krachtens de Vogelrichtlijn. Voor vogels is ook een dwingende reden van groot openbaar belang geen grond meer voor het verlenen van een ontheffing.

Als de voorgestelde mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, zullen de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet naar verwachting niet worden overtreden en hoeft er dientengevolge ook geen ontheffing te worden aangevraagd. Het is evenwel raadzaam voor alle strikter beschermde soorten, ook voor soorten die niet zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en voor soorten die niet beschermd zijn krachtens de Vogelrichtlijn, toch een ontheffing aan te vragen. Deze aanvraag heeft tot doel een onafhankelijke instantie, in dit geval de Dienst Regelingen, te laten toetsen of de voorgestelde mitigerende maatregelen voor deze soorten voldoende zijn. Is dat het geval, dan zal de ontheffing door de Dienst Regelingen geweigerd worden, omdat deze niet nodig is aangezien de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet niet zullen worden overtreden. Deze beoordeling door de Dienst Regelingen wordt vastgelegd in de beschikking. In deze beschikking wordt de aanvrager tevens verplicht de voorgenomen mitigerende maatregelen uit te voeren.

5.5 De plannen in het licht van de bescherming van de EHS

In paragraaf 3.3 zijn de kernkwaliteiten (wezenlijke waarden en kenmerken) van de EHS beschreven zoals die zijn gedefinieerd door de Provincie Gelderland (2006). In de paragraaf wordt nagegaan of deze kernkwaliteiten door de plannen voor het landgoed Tongeren significant worden aangetast.

5.5.1 Effecten op de kernkwaliteiten

- *De grond- en oppervlaktewateromstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) behorende bij waterafhankelijke natuurdoeltypen.*

Effect op kernkwaliteit: De grond- en oppervlaktewateromstandigheden voor waterafhankelijke natuurdoeltypen zullen bij uitvoering van de plannen naar verwachting enigermate verbeteren doordat de milieubelasting zal afnemen door de sanering van drie grondgebonden agrarische bedrijven en een agrarisch bedrijf in het brongebied van de Tongerense Beek verplaatst wordt naar een locatie buiten dit brongebied. Ook de nieuwe locatie voor herschikking lijkt gunstiger dan de oorspronkelijke zoekgebieden omdat deze op grotere afstand ligt van het brongebied van de Vlasbeek.

- *De kwaliteit van het leefgebied van alle soorten, waarvoor conform de Flora- en Faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en die als zodanig worden genoemd in de AmvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en Faunawet.*

Effect op kernkwaliteit: De kwaliteit van het leefgebied van soorten zal door het samenstel van maatregelen minimaal gelijk blijven en naar verwachting zelfs verbeteren doordat de versnippering en de verstoring worden teruggedrongen, door te verwachten afname van de milieubelasting (van vijf naar twee agrarische bedrijven) en door de natuurontwikkeling in het kwetsbare brongebied van de Tongerense Beek.

- *De verwevenheid en het samengaan van cultuurhistorie en natuur in onder andere landgoederen, sprengen, oude landbouwenclaves, grafheuvels en hakhoutbossen.*
Effect op kernkwaliteit: Een van de hoofddoelstellingen van de Ontwikkelingsvisie BV Landgoed Tongeren is de duurzame instandhouding van de kleinschaligheid en de landschappelijke verwevenheid. Met herstructurering van de landbouw, waarin wordt voorzien in twee toekomstgerichte bedrijven, en het aanboren van nieuwe economische dragers (woonfuncties op voormalige agrarische bedrijven) wordt de instandhouding van de kleinschaligheid en de landschappelijke verwevenheid op het landgoed veiliggesteld.
- *De stilte in stiltebeleidsgebieden en stiltegebieden (in geval de norm van 40 decibel wordt overschreden). Het gebied ten zuiden van de Rauwenhoffweg is aangewezen als stiltegebied (richtnorm 40 dB) en het gehele gebied als stiltebeleidsgebied. Voor het plangebied geldt dat de geluidsbelasting niet mag toenemen en bij voorkeur enigermate moet afnemen.*
Effect op kernkwaliteit: De stilte in het gebied zal bij realisatie van de plannen ten opzichte van de huidige situatie naar verwachting gelijk blijven en pleksgewijs mogelijk afnemen.
- *De uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren binnen de hele Veluwe; in het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.*
Effect op kernkwaliteit: Door het verkeersluw maken van de Le Chevalierlaan en de Molenweg, en de verplaatsing van het agrarische bedrijf aan Molenweg 47 naar Molenweg 80 wordt de samenhang binnen het gebied vergroot en neemt de versnippering af. Hierdoor verbeteren de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren tussen verschillende leefgebieden in de EHS.

In de plannen voor het landgoed Tongeren wordt de Molenweg afgesloten voor doorgaand verkeer (HV)

- *Het areaal en de kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die aangewezen zijn voor nieuwe natuur en agrarische natuur.*
Effect op kernkwaliteit: Het areaal van de bestaande natuur-, bos- en landschapselementen zal door uitvoering van de plannen niet afnemen; de kwaliteit ervan zal mogelijk toenemen door afname van de milieubelasting, vergroting van de interne samenhang en uitplaatsing van een agrarisch bedrijf van een gebied met de aanduiding EHS-natuur naar een gebied met de aanduiding EHS-verweving. Ook het areaal en de kwaliteit van de gebieden die zijn aangewezen voor nieuwe natuur en agrarische natuur zullen niet afnemen. De plannen voor het landgoed Tongeren voorzien in de realisatie van 20 ha nieuwe natuur op de daarvoor aangewezen gronden.
- *De verbinding van de Veluwe met de IJsselvallei, Rijnuitwaerden, Gelderse Vallei en Randmeerkust via verbindingzones en in de toekomst poorten en robuuste verbindingen (Hattemer-, Wisselse, Beekberger-, Soerense, Haviker-, Renkumse, Voorthuizer- en Hierdense Poort). Planten en dieren kunnen zich ongestoord verplaatsen binnen deze verbindingzones en poorten. In de poorten kunnen de abiotische processen op de overgang van Veluwe en de lagere randgebieden zo veel mogelijk ongestoord verlopen.*
Effect op kernkwaliteit: Verschillende aspecten die voortvloeien uit de plannen voor het landgoed Tongeren, zoals de natuurontwikkeling, de afname van de milieubelasting, de vergroting van de interne samenhang, de duurzame veiligstelling van de kleinschaligheid en verwevenheid, leiden tot een verbetering van de verplaatsingsmogelijkheden van dieren en planten en tot een meer ongestoord verloop van de abiotische processen.

De Tongerense Beek ter hoogte van de Boerweg (HV)

- *De beken, sprengen en beekdalen op de flanken van de Veluwe met hun hydrologische en landschappelijke samenhang met hun omgeving.*
Effect op kernkwaliteit: De hydrologische en de landschappelijke samenhang zullen bij uitvoering van de plannen naar verwachting verbeteren doordat door de verplaatsing van een agrarisch bedrijf het brongebied van de Tongerense Beek kan worden hersteld.
- *De natuurdoeltypen die aan het gebied zijn toegekend. In geval van het plangebied gaat het om verschillende natuurdoeltypen van zowel droge als natte milieus.*
Effect op kernkwaliteit: Aan het gebied zijn verschillende natuurdoeltypen toegekend. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de omstandigheden voor realisatie van de natuurdoeltypen in het gebied ten opzichte van de huidige situatie gelijk zullen blijven of zullen verbeteren, onder andere door afname van de milieubelasting en de natuurontwikkeling. Vooral de omstandigheden voor vochtige tot natte natuurdoeltypen kunnen door het uitvoeren van de plannen verbeteren.

5.5.2 Samenvattend

De kernkwaliteiten zoals die door de Provincie Gelderland (2006) voor de EHS zijn gedefinieerd, zullen door uitvoering van de plannen voor het landgoed Tongeren niet significant worden aangetast. Uitvoering van de plannen zal voor verschillende kernkwaliteiten zelfs een positief effect hebben. Vanuit de bescherming van de EHS is er dan ook geen beletsel voor uitvoering van de plannen uit de Ontwikkelingsvisie BV Landgoed Tongeren.

Graslanden in het brongebied van de Tongerense Beek, ten zuiden van de Molenweg (HB)

6 Conclusies

Natuurbeschermingswet 1998

- De plannen voor het landgoed Tongeren zullen niet leiden tot strijdigheid met de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe.
- De plannen zullen op sommige instandhoudingsdoelstellingen zelfs een positief effect hebben, onder andere op de uitbreidingsdoelstellingen van sommige habitattypen en soorten.
- De nieuwe locatie voor herschikking van een agrarisch bedrijf zal evenmin leiden tot strijdigheid met de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe, mits kan worden voldaan aan de vereisten van de ammoniakwetgeving.
- Herschikking van een agrarisch bedrijf op het landgoed Tongeren is alleen mogelijk als de Interimwet stad en milieubenadering wordt toegepast.

Flora- en Faunawet

- Uitvoering van bepaalde onderdelen van de plannen voor het landgoed Tongeren kan leiden tot overtredingen van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet voor een aantal strikter beschermde soorten.
- Teneinde te kunnen beoordelen of er mitigerende maatregelen dienen te worden getroffen, zal voorafgaand aan werkzaamheden die schadelijk kunnen zijn voor strikter beschermde soorten, zoals de sloop van gebouwen, nader onderzoek moeten worden uitgevoerd naar het voorkomen van deze soorten. Dit geldt in het bijzonder voor in gebouwen verblijvende vleermuizen.
- Door het treffen van een reeks mitigerende maatregelen kunnen overtredingen van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet voorkomen worden.
- Als door het treffen van mitigerende maatregelen overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet wordt voorkomen, behoeft geen ontheffing te worden aangevraagd.
- Het is echter raadzaam om wel een ontheffing aan te vragen, zodat een onafhankelijke instantie (Dienst Regelingen) kan toetsen of de voorgestelde mitigerende maatregelen voldoende zijn.

Bescherming EHS

- Uitvoering van de plannen zal niet leiden tot een significante aantasting van de kernkwaliteiten (wezenlijke waarden en kenmerken) van de EHS.
- Op verschillende kernkwaliteiten zal uitvoering van de plannen zelfs een positief effect hebben.

7 Geraadpleegde literatuur

- Alterra 2007. Website Bodemdata.nl (<http://www.bodemdata.nl/>).
- Backes, Ch.W., P.J.J. van Buuren & A.A. Freriks 2004. Hoofdpijnen natuurbeschermingsrecht. Sdu Uitgevers bv., Den Haag.
- Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingner, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff 2001. Handboek Natuurdoeltypen, Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2001/020, Wageningen.
- Beusekom, R. van, et al. [red.] 2005. Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels. Tirion Uitgevers B.V. Baarn.
- Dienst Regelingen van het ministerie van LNV 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke Ingrepen. Brief, Den Haag.
- Grote Beverborg, ing. D.M.M. 2007. Herstructurering Landgoed Tongeren. Effectbeoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet. Grontmij, Arnhem.
- Hom, C.C., P.H.C. Lina, G. van Ommering, R.C.M. Creemers & H.J.R. Lenders 1996. Bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 25. IKC, Wageningen.
- KNNV 2008. Tongeren een B(l)oeiend Landgoed. Inventarisatie Landgoed Tongeren 2007. KNNV afdeling Epe-Heerde.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red.) 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV-Uitgeverij, Utrecht.
- Lina, P.H.C. en G. van Ommering 1996. Bedreigde en kwetsbare vogels in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC-Natuurbeheer nr. 21. IKC, Wageningen.
- Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.P.M. Witte & D. Bal 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. *Gorteria* 26(4):85-208.
- Ministerie van LNV 2000. Bescherming van planten en dieren. *Over de Flora- en Faunawet*. Brochure nr. 03. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2002a. Ter bescherming van onvervangbare flora en fauna. Algemene toelichting op de Flora- en Faunawet. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2002b. Soortbescherming bij ruimtelijke ingrepen en dergelijke. Over de Flora- en Faunawet in Nederland. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2005. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren. De Flora- en Faunawet in de praktijk; informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV, z.j. Ontwerpbesluit Instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied Veluwe. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2010 Begrenzing Natura 2000-gebied Veluwe. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ommering, G. van, I. van Halder, C.A.M. van Zwaay & I. Wynhoff 1995. Bedreigde en kwetsbare dagvlinders in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC-Natuurbeheer nr. 18, IKC, Wageningen.
- Provincie Gelderland 2005. Structuurvisie Provincie Gelderland 2005. Rapport, Arnhem.
- Provincie Gelderland 2006. Streekplanuitwerking 'Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de Gelderse ecologische hoofdstructuur'. Rapport, Arnhem.
- Schaminée, J.H.J., A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda 1995. De vegetatie van Nederland. Deel 2. Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Schaminée, J.H.J., A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Schaminée, J.H.J., E.J. Weeda & V. Westhoff 1998. De vegetatie van Nederland. Deel 4. Plantengemeenschappen van de kust en van binnenlandse pioniermilieus. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Spitzen-van der Sluijs, A.M. et al. 2007. Atlas reptielen en amfibieën in Gelderland. 1985 – 2005. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Stortelder, A.H.F., J.H.J. Schaminée & P.W.F.M. Hommel 1999. De vegetatie van Nederland. Deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Werf, S. van der 1991. Natuurbeheer in Nederland, deel 5. Bosgemeenschappen. Pudoc, Wageningen.

Geraadpleegde websites:

geodata2.prv.gelderland.nl/apps/groengelderland

www.bodemdata.nl

www.gelderland.nl

www.stadenmilieu.nl